

ویژگی های مدرس بالینی اثربخش از دیدگاه دانشجویان رشته پرستاری دانشگاه علوم پزشکی کرمان

مرضیه لشکری^۳

معصومه رحیمی^۲

امین بیگ زاده^۱

*سید مصطفی سید عسکری^۵

علی اکبر حق دوست^۴

چکیده

زمینه و هدف: دانشجویان رشته پرستاری مهارت‌های فردی، حرفه‌ای و بالینی را از طریق آموزش بالینی دریافت می‌کنند. با توجه به اینکه هرگونه ضعف و کمبودی در این رابطه موجب کاهش کارایی دانش‌آموختگان این رشته خواهد شد، بنابراین نقش مربیان بالینی و کیفیت عمل آنها یکی از مهم‌ترین عوامل تأثیرگذار در آموزش بالینی به شمار می‌رود. لذا هدف این مطالعه بررسی دیدگاه دانشجویان پرستاری در مورد ویژگی‌های یک مدرس بالینی اثربخش بود.

روش بررسی: این پژوهش از نوع توصیفی-مقطعی می‌باشد که در نیمسال اول و دوم سال تحصیلی ۱۳۹۲ اجرا شد. در این تحقیق ۱۱۵ دانشجوی رشته پرستاری که در زمان اجرای پژوهش در حال گذراندن واحدهای کارآموزی در بیمارستان‌های آموزشی دانشگاه علوم پزشکی کرمان بودند به روش نمونه‌گیری آسان انتخاب شدند. ابزار گردآوری داده‌ها، پرسشنامه‌ای بود که روایی صوری و محتوای آن با استفاده از نظرات صاحب‌نظران آموزش پزشکی و پرستاری؛ و پایایی آن با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ (۰/۸۷) تأیید شده بود. این پرسشنامه در دو بخش به بررسی خصوصیات شخصیتی و دموگرافیک دانشجویان شرکت‌کننده و ویژگی‌های یک مدرس بالینی اثربخش می‌پرداخت. تجزیه و تحلیل آماری داده‌ها با استفاده از نرم افزار SPSS نسخه ۱۶ انجام شد. از آزمون‌های توصیفی (میانگین و انحراف معیار) و تحلیلی (تحلیل خوشه‌ای) برای آنالیز داده‌ها استفاده شد. یافته‌ها: بیشترین میانگین ویژگی‌های یک مدرس بالینی اثربخش، به ترتیب مربوط به ویژگی‌های ظاهر آراسته داشتن (۸/۸۸±۱/۴۰)، احترام به همکاران (۸/۴۲±۱/۴۰)، احترام به بیماران (۸/۴۰±۱/۹۰)، احترام به دانشجویان (۸/۳۴±۲/۴۰)، خوش اخلاقی (۸/۲۷±۲/۳۰) و حرفه‌ای نگر بودن (۸/۲۶±۱/۶۰) بود. بر اساس نتایج آزمون تحلیل خوشه‌ای خصوصیات مدرس بالینی اثربخش در قالب دو دسته ویژگی‌های فردی و مهارت‌های آموزش بالینی ارائه گردید.

نتیجه‌گیری کلی: ویژگی‌های فردی و مهارت‌های آموزش بالینی اساتید نقش مهمی در آموزش دانشجویان پرستاری دارد. لذا توجه به این ویژگی‌ها در هنگام آموزش می‌تواند موجب افزایش کارایی دانشجویان پرستاری و ارتقای نظام آموزش عالی شود.

کلید واژه‌ها: مدرس پرستاری، آموزش بالینی، دانشجوی پرستاری، آموزش پرستاری

تاریخ دریافت: ۹۴/۲/۱۹

تاریخ پذیرش: ۹۴/۵/۲۶

۱. دانشجوی دکتری تخصصی آموزش پزشکی، مرکز تحقیقات مدیریت ارائه خدمات سلامت، پژوهشکده آینده پژوهی در سلامت، دانشگاه علوم پزشکی کرمان، کرمان، ایران.

۲. دانشجوی دکتری تخصصی آموزش پزشکی، مرکز مدیریت مطالعات و توسعه آموزش پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی اصفهان، اصفهان، ایران.

۳. کارشناس ارشد مدیریت خدمات بهداشتی درمانی، مرکز تحقیقات مدیریت ارائه خدمات سلامت، پژوهشکده آینده پژوهی در سلامت، دانشگاه علوم پزشکی کرمان، کرمان، ایران.

۴. استاد اپیدمیولوژی، مرکز تحقیقات مدل‌سازی در سلامت، پژوهشکده آینده پژوهی در سلامت، دانشگاه علوم پزشکی کرمان، کرمان، ایران.

۵. کارشناس مدیریت خدمات بهداشتی و درمانی، پایگاه تحقیقات بالینی شفا، دانشگاه علوم پزشکی کرمان، کرمان، ایران (*نویسنده مسئول).

مقدمه

از نظر برنامه ریزان آموزش پرستاری، اساسی ترین و مهم ترین قسمت آموزش پرستاری، آموزش بالینی است^(۱،۲). آموزش بالینی قلب آموزش پرستاری خوانده می شود زیرا بیش از نیمی از دوره آموزش رشته پرستاری را به خود اختصاص می دهد^(۳). در آموزش بالینی دانشجویان در تعامل با مربی و محیط آموزشی بالینی، به صورت تدریجی تجربیاتی کسب می کند و آنچه را که آموخته است در موقعیت های واقعی و بر روی بیماران واقعی به کار می بندد^(۴). با توجه به اینکه آموزش بالینی در یک جو آموزشی متفاوت با آنچه در کلاس درس وجود دارد صورت می گیرد، هدف از آموزش بالینی پرستاری تربیت پرستارانی توانمند و شایسته است که دانش و مهارت لازم را برای ارائه مراقبت های پرستاری با کیفیت، حفظ و ارتقای سلامت جامعه دارا باشند^(۵).

در بین عوامل مختلفی که بر کیفیت آموزش پرستاری تاثیر گذار هستند، کیفیت تجربه بالینی دانشجویان از اهمیت ویژه ای در توسعه مهارت های عملی آنان برخوردار است؛ چرا که آموزش بالینی جزء لاینفک آموزش پرستاری به شمار می رود و به دانشجویان کمک می کند تا بتوانند آموزش تئوری را با عملکرد در بالین پیوند دهند تا از این طریق توانمندی های بالینی آنها افزایش پیدا کند^(۶). لذا، هرگونه ضعف در زمینه آموزش بالینی دانشجویان پرستاری موجب ضعف و کاهش کارایی دانش آموختگان این رشته خواهد شد^(۷). محیط های بالینی، به دلیل فراهم آوردن فرصت هایی برای یادگیری دانشجویان و ایجاد فرصت ارائه بازخورد در رابطه با توسعه آموزشی، حرفه ای و فردی دانشجویان از طریق انتقال تجارب یک مدرس اثربخش، بسیار مهم تلقی می شوند^(۸). مطالعات نشان داده اند که خصوصیات و ویژگی های شخصیتی مدرسین بالینی در تدریس دروس عملی که دانشجویان مدت زمان زیادی را با مدرس خود سپری می کنند، مهمتر و بارزتر از تدریس دروس تئوری است؛ چرا که زمانی که یادگیری در محیط بالینی و واقعی

اتفاق می افتد، ویژگی های شخصیتی و رفتار استاد تاثیر زیادی بر روی دانشجویان خواهد داشت^(۹،۱۰). محیط های بالینی زمینه ساز مناسبی برای کاربرد دانش و آگاهی دانشجویان پرستاری در عرصه عمل از طریق مدرسین بالینی هستند. مدرسین بالینی نقش اساسی در تربیت دانشجویانی کارا و شایسته و ارتقای کیفیت یادگیری بالینی دانشجویان پرستاری دارند^(۱۱).

در رابطه با پرستار تاثیرگذار آموزشی و یا پرستار اثربخش نتایج تحقیق شکوهی و همکاران با عنوان ویژگی های پرستاران تاثیرگذار آموزشی در سال ۱۳۹۲ نشان داد که یک پرستار با مشخصه های رهبر فکری باید پنج مشخصه کلی داشته باشد که شامل: دانش بالا، داشتن مهارت های ارتباطی، توانایی تصمیم گیری و مشارکت، رفتارهای انسان دوستانه، داشتن تجربه و مهارت کلینیکی می باشد^(۱۲). Morrison و همکارانش در تحقیقی در رابطه با تعیین ویژگی های یک استاد بالینی ایده آل به این نتیجه رسیدند که خصوصیات از قبیل دانش، تبحر، ارتباط و ترغیب کنندگی از ویژگی های یک مدرس بالینی اثر بخش می باشد^(۱۳). حشمتی نوایی و ونکی رفتارهای مربیان بالینی اثربخش را در قالب ۵ خصوصیت کلی شامل خصوصیات فردی، داشتن فراشناخت، لذت بخش کردن آموزش بالینی، حمایت کنندگی و الگوی حرفه ای بودن در نظر گرفتند^(۱۴). Sutkin و همکارانش در طی تحقیقی در مورد ویژگی های یک مدرس بالینی خوب در رابطه با اینکه "یک مدرس بالینی خوب چه ویژگی هایی باید داشته باشد" بعد از بررسی ۶۸ مقاله ویژگی هایی از قبیل مهارت های ارتباطی، مهارت های بالینی و تکنیکی، کفایت، استدلال بالینی، ارتباط خوب با دانشجویان، فراهم کردن محیط یادگیری خوب، اشتیاق برای تدریس و طبابت را برای یک مدرس بالینی خوب برشمردند^(۱۵).

با توجه به اهمیت آموزش بالینی که از طریق مدرسان بالینی اثربخش به دانشجویان ارائه می شود و با در نظر گرفتن اینکه این آموزش ها در کسب تجارب بالینی و رشد حرفه ای دانشجویان پرستاری که مسئولیت ارائه

خدمات درمانی به جامعه را بر عهده دارند، از اهمیت زیادی برخوردار است؛ هدف از پژوهش حاضر بررسی دیدگاه دانشجویان رشته پرستاری دانشگاه علوم پزشکی کرمان در رابطه با ویژگی‌های مدرس بالینی اثربخش می‌باشد؛ باشد که با شناسایی این ویژگی‌ها، بتوان موجبات افزایش کارایی دانشجویان پرستاری و ارتقای نظام آموزش عالی این رشته را فراهم آورد.

روش بررسی

این مطالعه توصیفی مقطعی به منظور تعیین ویژگی‌های مدرس بالینی اثربخش، از دیدگاه دانشجویان رشته پرستاری دانشگاه علوم پزشکی کرمان در سال ۱۳۹۲ انجام شد. نمونه آماری این پژوهش دانشجویان دوره کارشناسی رشته پرستاری بودند که در زمان اجرای پژوهش، در حال گذراندن واحدهای کارآموزی در عرصه خود در بیمارستان‌های آموزشی دانشگاه علوم پزشکی کرمان بودند؛ که ۱۱۵ نفر بوده و بصورت نمونه گیری آسان وارد مطالعه شدند. معیارهای ورود تحصیل در سال چهارم رشته پرستاری و انتخاب واحد کارآموزی در عرصه بود. انصراف از شرکت در پژوهش به عنوان معیار خروج از مطالعه در نظر گرفته شد. متغیرهای مورد سنجش در این مطالعه: سن، جنسیت، وضعیت علمی، تمایل به ارتقای تحصیلی و ویژگی‌های شخصیتی شرکت کننده (دانشجو) و ویژگی‌های مدرس اثربخش بودند. ابزار گردآوری داده‌ها در این پژوهش، پرسشنامه پژوهشگر ساخته‌ای است که البته برخی از سوالات آن از پرسشنامه بررسی اسماعیلی و همکاران در سال ۱۳۹۲ با عنوان بررسی خصوصیات شخصیتی و علمی الگوهای مثبت و منفی در بین مدرسین دانشگاه علوم پزشکی کرمان از دیدگاه دانشجویان رشته‌های داروسازی و دندانپزشکی برگرفته شده است^(۱۶). روایی و پایایی پرسشنامه مذکور با استفاده از اعتبار محتوا (بررسی منابع علمی و تخصصی و استفاده از نظرات استادان و صاحب نظران) و آزمون مجدد ($r=0/80$) کسب گردید.

پرسش‌نامه این تحقیق در دو بخش طراحی شد؛ بخش اول به بررسی خصوصیات شخصیتی و دموگرافیک دانشجویان مشارکت کننده و بخش دوم به بررسی ویژگی‌های مدرس بالینی اثربخش می‌پرداخت. در بخش اول ۴ سؤال مربوط به ویژگی‌های عمومی و ۱۰ سؤال مربوط به ویژگی‌های شخصیتی بود. بخش دوم نیز حاوی ۱۶ سؤال مربوط به ویژگی‌های مدرس بالینی اثربخش بود. جهت اولویت‌بندی ارزشیابی، در رابطه با ویژگی‌های دانشجویان و ویژگی‌های مدرس بالینی اثربخش از مقیاس کمی با درجه بندی (۱۰، +۵ و صفر) استفاده شد. بدین ترتیب که اعداد بین (۱+ تا ۵+) نشان دهنده دارا بودن ویژگی و اعداد بین (۵+ تا ۱۰+) نشان دهنده دارا بودن ویژگی به طور شدید، در ویژگی مورد نظر بودند. جهت تعیین روایی پرسشنامه از ۶ نفر از اساتید و صاحب نظران رشته پرستاری و آموزش پزشکی خواسته شد که پرسشنامه را بررسی و تایید نمایند. به منظور سنجش پایایی پرسشنامه نیز، از آزمون مجدد (test retest) استفاده شد؛ بدین صورت که پرسشنامه مورد نظر به ۱۶ نفر از دانشجویان دو بار و در فاصله زمانی دو هفته ارائه شد و با محاسبه ضریب آلفای کرونباخ ضریب پایایی پرسشنامه ($\alpha=0/87$) محاسبه شد. به منظور گردآوری داده‌ها، ۲ نفر از پژوهشگران طی چند مرحله با مراجعه به بیمارستان‌های آموزشی دانشگاه علوم پزشکی کرمان، در زمانی خارج از ساعات آموزشی کارآموزی دانشجویان شرکت کننده، اقدام به تکمیل پرسشنامه‌ها کردند. به منظور رعایت ملاحظات اخلاقی دانشجویان و اساتید در جریان اهداف پژوهش قرار گرفته و با رضایت شفاهی به تکمیل پرسشنامه‌ها پرداختند و پرسشنامه‌ها نیز بدون نام جمع آوری شده و تنها در راستای اهداف پژوهش مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند. جهت تجزیه و تحلیل آماری داده‌ها از نرم‌افزار SPSS نسخه ۱۶ (SPSS Inc., Chicago, version 16, SPSS Inc., Chicago, IL) و از آزمون‌های توصیفی (میانگین و انحراف معیار) و تحلیلی (تحلیل خوشه‌ای) استفاده شد.

یافته‌ها

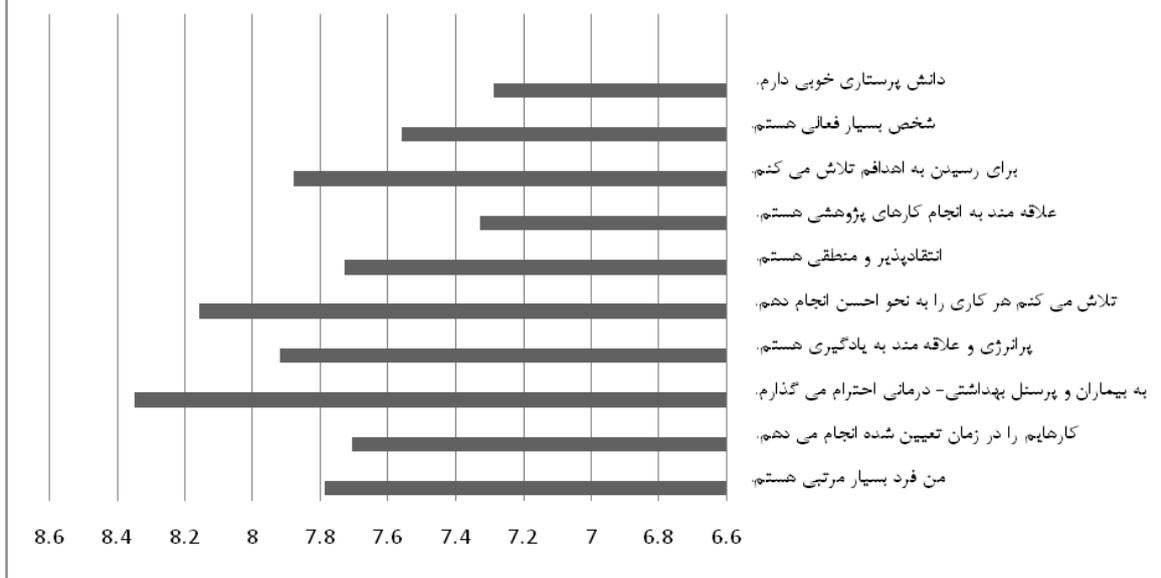
از تعداد ۱۴۰ پرسشنامه توزیع شده، ۱۱۵ پرسشنامه تکمیل شد (میزان پاسخدهی ۸۲/۱ درصد). خصوصیات دموگرافیک دانشجویان شرکت کننده از قبیل جنسیت، سن، وضعیت علمی و تمایل به ادامه تحصیل در مقاطع بالاتر در جدول شماره ۱ نشان داده شده است.

جدول شماره ۱: خصوصیات دموگرافیک دانشجویان شرکت کننده

متغیر	تعداد (درصد)
جنسیت	زن (۶۴/۴) ۷۴
	مرد (۳۵/۶) ۴۱
ارزیابی دانشجو از وضعیت علمی خود	خوب (۲۳/۵) ۲۷
	متوسط (۶۱/۷) ۷۱
	ضعیف (۱۴/۸) ۱۷
تمایل به ادامه تحصیل در مقطع بالاتر	تمایل دارم (۶۱/۷) ۷۱
	تمایل ندارم (۳۸/۳) ۴۴
سن (میانگین ± انحراف معیار)	۲۲/۵۷ ± ۱/۷

در رابطه با ویژگی‌های شخصیتی دانشجویان شرکت کننده (نمودار شماره ۱)، ویژگی‌های «به بیماران و پرسنل بهداشتی- درمانی احترام می‌گذارم» با میانگین ۸/۳۵ «تلاش می‌کنم هر کاری را به نحو احسن انجام دهم» با میانگین ۸/۱۶ و «پرانرژی و علاقه مند به یادگیری هستم» با میانگین ۷/۹۲ به ترتیب بیشترین نمره میانگین را کسب کردند. کمترین نمره میانگین را نیز ویژگی «دانش پرستاری خوبی دارم» به خود اختصاص داد (طیف نمره دهی به پاسخ‌ها از صفر تا ۱۰+ در نظر گرفته شده بود).

میانگین نمرات دیدگاه دانشجویان از ویژگی‌های شخصیتی خود

نمودار شماره ۱: میانگین نمرات دیدگاه دانشجویان از ویژگی‌های شخصیتی خود

ویژگی‌های ظاهر آراسته دارد ($۸/۸۸ \pm ۱/۴۰$)؛ و کمترین میانگین مربوط به ویژگی تهیه کننده خوب مواد آموزشی بودن ($۸/۰۶ \pm ۱/۲۰$) بود.

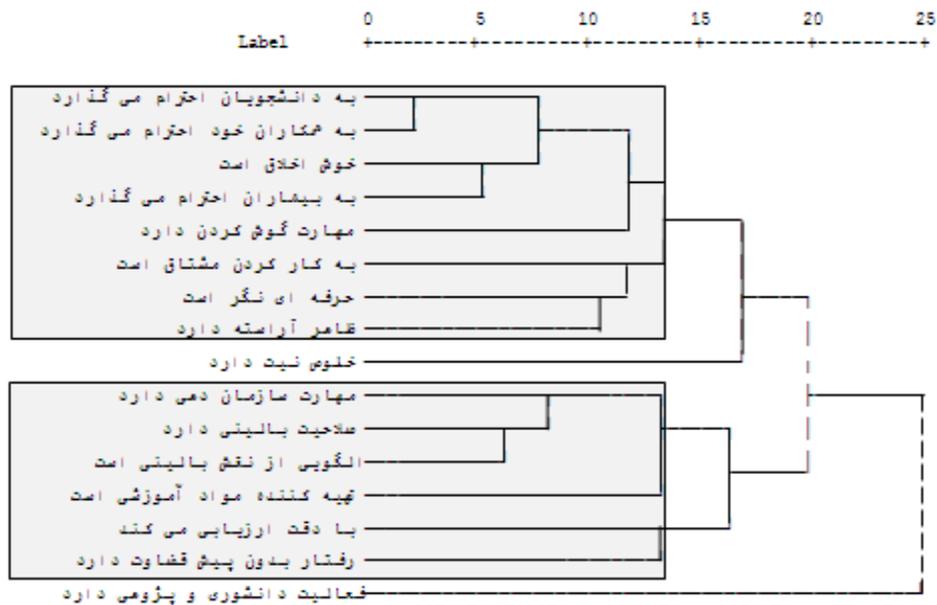
میانگین و انحراف معیار ویژگی‌های یک مدرس بالینی اثربخش با مقیاس کمی (۰ تا +۱۰) از دیدگاه دانشجویان در جدول شماره ۲، نشان داده شده است. بر اساس یافته‌های این جدول، بیشترین میانگین مربوط به

جدول شماره ۲: میانگین و انحراف معیار ویژگی‌های یک مدرس بالینی اثربخش از دیدگاه دانشجویان

میانگین \pm انحراف معیار	ویژگی‌های یک مدرس بالینی اثربخش
$۸/۸۸ \pm ۱/۴۰$	ظاهر آراسته دارد.
$۸/۴۲ \pm ۱/۴۰$	به همکاران خود احترام می‌گذارد.
$۸/۴۰ \pm ۱/۹۰$	به بیماران احترام می‌گذارد.
$۸/۳۴ \pm ۲/۴۰$	به دانشجویان احترام می‌گذارد.
$۸/۲۷ \pm ۲/۲۰$	خوش اخلاق است.
$۸/۲۶ \pm ۱/۶۰$	حرفه‌ای نگر است.
$۸/۲۲ \pm ۱/۹۹$	صلاحیت بالینی دارد.
$۸/۲۱ \pm ۲/۲۰$	الگویی از نقش بالینی است.
$۸/۲۰ \pm ۲$	مهارت گوش کردن دارد.
$۸/۱۹ \pm ۱/۵۰$	فعالیت دانشجویی و دانش پژوهی دارد.
$۸/۱۷ \pm ۱/۸۰$	با دقت ارزیابی می‌کند.
$۸/۱۶ \pm ۲$	خلوص نیت دارد.
$۸/۱۳ \pm ۱/۷۰$	به کار کردن مشتاق است.
$۸/۰۶ \pm ۱$	مهارت سازماندهی دارد.
$۸/۰۶ \pm ۱/۲۰$	رفتار بدون پیش قضاوت دارد.
$۸/۰۶ \pm ۱/۲۰$	تهیه کننده مواد آموزشی است.

نمرات در دو ویژگی فوق، قوی‌ترین رابطه را نشان داده است. ویژگی خلوص نیت، کمترین ارتباط را با دو دسته تشکیل شده در نمودار دارد. با توجه به نمودار شماره ۲، ویژگی‌های احترام گذاشتن به دانشجویان، همکاران، بیماران، خوش اخلاقی، حرفه‌ای گری، علاقه مندی به کار و خوب گوش کردن و داشتن ظاهر آراسته را می‌توان ویژگی‌های فردی یک مدرس بالینی اثربخش به شمار آورد چرا که این ویژگی‌ها رابطه بسیار نزدیکی با هم دارند.

همبستگی و رابطه بین ویژگی‌های مدرس بالینی اثربخش، در نمودار شماره ۲ آمده است. این نمودار، میزان همخوانی (همبستگی) و نزدیکی ویژگی‌های مدرس بالینی اثربخش را در قالب نمودار dendrogram نشان می‌دهد. خطوط کوتاه‌تر بین ویژگی‌ها، دلالت بر همبستگی بیشتر و ارتباط قوی بین این ویژگی‌ها دارد. بر اساس این نمودار، ویژگی‌های احترام به دانشجویان و همکاران، قوی‌ترین رابطه را داشته‌اند و بعد از آنها نمره ویژگی‌های خوش اخلاقی و احترام به بیماران با ترکیب

نمودار شمای ۲: نمودار dendrogram همبستگی و رابطه بین ویژگی های یک مدرس بالینی اثربخش

«متوسط» می دانستند. این در حالی است که بیش از نیمی از آنان تصمیم داشتند تا در آینده ادامه تحصیل دهند. در رابطه با ویژگی های شخصیتی دانشجویان، بیشترین نمره میانگین را ویژگی «به بیماران و پرسنل بهداشتی- درمانی احترام می گذارم» و کمترین نمره را ویژگی «دانش پرستاری خوبی دارم» به خود اختصاص داد.

در این مطالعه مهمترین ویژگی های مدرس بالینی اثربخش بترتیب عبارت بودند از: ظاهر آراسته دارد، به همکاران خود احترام می گذارد، به بیماران احترام می گذارد، به دانشجویان احترام می گذارد، خوش اخلاق است و حرفه ای نگر است. با توجه به بالا بودن میانگین نمرات به نظر می رسد که لازم است یک مدرس اثربخش بر بسیاری از ویژگی ها تسلط داشته باشد و تنها داشتن یک یا چند ویژگی برای مدرس اثربخش بودن کافی نیست. از این نظر، یافته های پژوهش حاضر منطبق با یافته های Wright و Carrese است که در آن یک مدرس خوب بر بسیاری از حیطه های فردی و تدریس تسلط داشت و برای یک مدرس خوب بودن، علاوه بر دانش تخصصی بالا،

در دسته دوم نیز ویژگی هایی از جمله مهارت سازمان دهی، صلاحیت بالینی و الگویی از نقش بالینی، رابطه نزدیکی با هم دارند. ویژگی تهیه کننده مواد آموزشی بودن در رابطه با این سه ویژگی است. ویژگی با دقت ارزیابی کردن و رفتار بدون پیش قضاوت نیز با یکدیگر رابطه بسیار نزدیکی دارند. از سوی دیگر، ویژگی دانشجویی و دانش پژوهی، رابطه نسبتا کمی با سایر ویژگی های مدرس اثربخش دارند. ویژگی های دسته دوم را می توان در قالب مهارت های آموزش بالینی مدنظر قرار داد. در خصوص ارتباط بین ویژگی های یک مدرس بالینی اثربخش و ویژگی های عمومی و اطلاعات دموگرافیک دانشجویان شرکت کننده ارتباط معنی داری مشاهده نگردید.

بحث و نتیجه گیری

در این مطالعه، ویژگی های مدرس بالینی اثربخش از دیدگاه دانشجویان رشته پرستاری دانشگاه علوم پزشکی کرمان مورد بررسی و تجزیه و تحلیل قرار گرفت. در این تحقیق، بیشتر دانشجویان وضعیت علمی خود را در سطح

ویژگی‌های شخصیتی و فردی نیز باید در سطح بالایی قرار گیرد^(۱۷).

در تعیین میزان همبستگی، یافته‌های این مطالعه نشان داد که ویژگی‌های مدرس بالینی اثربخش شامل احترام به (دانشجویان، بیماران و همکاران)، خوش اخلاقی، اشتیاق به کار و حرفه‌ای نگری بیشترین نمرات را کسب نمودند که می‌توان از آنها تحت عنوان "ویژگی‌های فردی" نام برد. از طرف دیگر ویژگی‌هایی از جمله مهارت سازمان دهی، صلاحیت بالینی، ایفای نقش بالینی، تهیه کننده خوب مواد آموزشی بودن و رفتار بدون پیش قضاوت نیز بیشترین نمرات را کسب کردند که می‌توان از آنها تحت عنوان "مهارت‌های آموزش بالینی" نام برد؛ که این همبستگی به لزوم توانایی و شایستگی مدرس بالینی در به کارگیری این دو دسته ویژگی در کنار هم اشاره دارد. یافته‌های این پژوهش منطبق بر یافته‌های مطالعه حقدوست و شکیبی است که به معرفی دو دسته از ویژگی‌های الگوهای حرفه‌ای پرداختند. این دو دسته عبارت بودند از فعالیت‌های مرتبط با شخصیت و فعالیت‌های مرتبط با تدریس و سخنرانی^(۱۸). در مطالعه Brookfield که جهت شناسایی ویژگی‌های یک مدرس اثربخش طراحی شده بود، مشخص گردید که یک مدرس تاثیرگذار بایستی دارای ویژگی‌هایی از قبیل توانمندی حرفه‌ای، توانایی برقراری ارتباط با دانشجویان و عوامل خوب شخصیتی باشد^(۱۹). در مطالعه شکوهی و همکاران مشخص گردید که کسی می‌تواند بر عملکرد بالینی دانشجویان پزشکی تاثیر بگذارد که دارای ۴ دسته ویژگی شامل دانش بالا، ارتباطات موثر بین فردی و گروهی، مشارکت در فعالیت‌های آموزش پزشکی و اخلاق مناسب در زمینه آموزش پزشکی باشد^(۱۲). به نظر می‌رسد ویژگی‌های فردی و شخصیتی، در زمره مهمترین ویژگی‌های مدرس بالینی اثربخش بشمار می‌آیند. در مطالعه‌ای نیز با هدف تعیین ویژگی‌های یک استاد توانمند در دانشگاه‌های علوم پزشکی کشور، یافته‌های تحقیق نشان داد که یک مدرس توانمند باید در حیطه‌های روش

تدریس، ارتباط بین فردی و شخصیت فردی الگو باشد^(۲۰). این یافته‌ها همسو با نتایج یافته‌های این تحقیق می‌باشد.

بر اساس نظرات دانشجویان، احترام به دانشجو، احترام به همکار و احترام به بیمار در کنار اخلاق و حرفه‌ای گری جزء مهمترین ویژگی‌های مدرس بالینی اثربخش معرفی شده‌اند. Crosby و Harden با ارائه یک مدل مفهومی نشان دادند که ارتباط مدرس با دانشجو و مهارت‌های ارتباطی مدرس، نقش تعیین کننده‌ای در انتخاب آن به عنوان الگوی حرفه‌ای دارد^(۲۱) که نتایج این تحقیق با یافته‌های پژوهش حاضر همخوانی دارد. در پژوهش بیگ زاده و همکاران در رابطه با ویژگی‌های یک استاد توانمند دانشگاهی مشخص گردید که حیطه‌های روش تدریس، ارتباط بین فردی و شخصیت فردی بیشترین نمرات را کسب نمودند که همبستگی مشاهده شده بین این حیطه‌ها اشاره به ویژگی‌های فردی مدرسین دارد. از طرف دیگر، همبستگی مشاهده شده در حیطه‌های دانش پژوهی، قوانین آموزشی و مهارت ارزشیابی نشانگر ویژگی‌های مرتبط با تعهدات حرفه‌ای مدرس بود که نتایج حاصل از این تحقیق با یافته‌های پژوهش حاضر همخوانی دارد^(۲۲).

در مجموع می‌توان گفت که حیطه‌های شناسایی شده در مطالعات اشاره شده تا حدودی شبیه به ویژگی‌های شناسایی شده در مطالعه حاضر است. لذا با توجه به نتایج حاصل از این تحقیق و تحقیقات اشاره شده در این زمینه می‌توان گفت که برخی ویژگی‌ها همچون ویژگی‌های فردی و مهارت‌های آموزشی و ارتباطی جزء ویژگی‌هایی هستند که در بین پرستاران خیلی مهم می‌باشد. این نشان می‌دهد که در رشته‌های حرفه‌ای سلامت از جمله پرستاری که به طور مستقیم با بیماران در ارتباط هستند این ویژگی‌ها از اهمیت بالایی برخوردار است و اساتید پرستاری نقش بسیار مهمی در این زمینه بر عهده دارند. با توجه به مطالعات انجام شده در این زمینه برای دستیابی به نتایج دقیق تر که بتوان از آنها در برنامه ریزی‌های

بیرون و محیط کار واقعی عملکرد بهتری داشته باشند. لذا توجه به مهارت‌های فردی و مهارت‌های آموزش بالینی به عنوان مهمترین موارد در رابطه با ویژگی‌های یک مدرس اثربخش باید مورد توجه قرار گیرند.

تقدیر و تشکر

پژوهشگران برخود لازم می‌دانند که مراتب تشکر و سپاس خود را از دانشجویان پرستاری دانشگاه علوم پزشکی کرمان که در این تحقیق همکاری نمودند، اعلام نمایند. لازم به ذکر است که این مقاله حاصل طرح تحقیقاتی مصوب دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی کرمان در سال ۱۳۹۲ به کد ۹۲/۲۶۸ می‌باشد که با حمایت مالی این دانشگاه انجام شده است.

آموزشی و تحصیلی استفاده کرد انجام یک مطالعه مروری نظامند در رابطه با ویژگی‌های یک مدرس اثربخش پیشنهاد می‌شود. از طرف دیگر توصیه می‌شود که یافته‌های پژوهش‌هایی از این دست در قالب برگزاری دوره‌های آموزشی به اعضاء هیات علمی دانشگاه‌های علوم پزشکی کشور انتقال داده شود. حتی بازنگری شاخص‌های موجود ارزشیابی اساتید بر اساس شاخص‌هایی که برای دانشجویان مهم است می‌تواند تامل بیشتری را برای برنامه ریزان آموزشی فراهم آورد. با توجه به نتایج این مطالعه می‌توان اذعان کرد که مدرسین بالینی با شناخت کامل از ویژگی‌های یک مدرس بالینی اثربخش، می‌توانند با بهبود شرایط محیط‌های یادگیری بالینی به دانشجویان کمک کنند تا در بالین آموخته‌های بیشتری را کسب کنند، تا بتوانند در دنیای

فهرست منابع

1. Saki M, Gholami M, Jariani M, Asti P. [The Study of Stressful Factors in Clinical Education for Nursing Students Studying in Nursing and Midwifery College in Khorramabad]. *Journal of Urmia Nursing And Midwifery Faculty*. 2012;10(2): 219-25. Persian
2. Wong J, Wong S. Towards effective clinical teaching in nursing. *J Adv Nurse*. 1987; 12(4): 505-13.
3. Okoronkwo IL, Onyia-Pat J-L, Agbo M-AE, Okpala PU, Ndu AC. Students' perception of effective clinical teaching and teacher behaviour. *Open J Nurs*. 2013;3(01):63-70.
4. Sanatkhan M, Molla Z, Akbari M. [Evaluation of the students' perception about clinical education and examination in Mashhad School of Dentistry (Iran) in 2009]. *Journal of Mashhad Dental School*. 2012;36(3):211-22. Persian
5. Azemian A. [The standards of professionalism in nursing: the nursing instructors' experiences]. *Evidence Based Care*. 2014;4(1):27-40. Persian
6. Vallant S, Neville S. The Relationships between Student Nurse and Nurse Clinician: Impact on Student Learning. *Nurs Prax N Z*. 2006;22(3):23-33.
7. Hadizadeh F, Firoozi M, Shamaeyan Razavi N. [Nursing and midwifery students perspective on clinical education in Gonabad University of Medical Sciences]. *Iranian Journal of Medical Education*. 2005; 5(1):70-8. Persian
8. Salajegheh M, Bahmanbijari B, Shokouhi M, Safipour Afshar A, Beigzadeh A. [Educational Environment Assessment at Outpatient Clinics in Teaching Hospitals of Kerman University of Medical Sciences, Iran, from Residents' Perspective Based on the ACLEEM Questionnaire]. *Strides in Development of Medical Education*. 2015; 12(1):119-30. Persian
9. Gillespie M. Student-teacher connection in clinical nursing education. *J Adv Nurs*. 2002;37(6):566-76.
10. Pelaez NJ, Gonzalez BL. Sharing science: characteristics of effective scientist-teacher interactions. *Adv Physiol Educ*. 2002;26(3):158-67.
11. Salimi T, Khodayarian M, Rajabioun H, Alimandegari Z, Anticchi M, Javadi S, et al. [A survey on viewpoints of nursing and midwifery students and their clinical instructors at Faculty of Nursing and Midwifery of Shahid Sadoughi University of Medical Sciences towards clinical

- education during 2009-2011]. *The Journal of Medical Education and Development*. 2012;7(3):67-78. Persian
12. Shokohi M, Haghdoost AA, Majdzadeh R, Reiani F. [Identifying the Characteristics of Educational Influential Nurses: A Qualitative Study]. *Strides in Development of Medical Education*. 2013; 10(2):175-83. Persian
 13. Morrison EH, Hitchcock MA, Harthill M, Boker JR, Masunaga H. The on-line Clinical Teaching Perception Inventory: a "snapshot" of medical teachers. *Fam Med*. 2005; 37(1): 48-53.
 14. Heshmati-Nabavi F, Vanaki Z. [Professional approach: The key feature of effective clinical educator in Iran]. *Nurse Educ Today*. 2010;30(2):163-8. Persian
 15. Sutkin G, Wagner E, Harris I, Schiffer R. What makes a good clinical teacher in medicine? A review of the literature. *Acad Med*. 2008; 83(5):452-66.
 16. Esmaeili M, Haghdoost AA, Beigzadeh A, Bahmanbijari B, Bazrafshan A. [Personal and Scientific Characteristics of Positive and Negative Role Models among Medical Educators from the Viewpoint of Dentistry and Pharmacy Students in Kerman University of Medical Sciences, Iran]. *Strides in Development of Medical Education*. 2013; 10(3):298-311. Persian
 17. Wright SM, Carrese JA. Serving as a physician role model for a diverse population of medical learners. *Acad Med*. 2003;78(6):623-8.
 18. Haghdoost AA, Shakibi MR. [Medical student and academic staff perceptions of role models: an analytical cross-sectional study]. *BMC Med Educ*. 2006; 6(1):1-6. Persian
 19. Brookfield SD. *The skillful teacher: on Technique, trust, and Responsiveness in the classroom*. 2nded. San Francisco: Jossey-Bass; 2006.
 20. Beigzadeh A, Shokoohi M, Vali L. [Characteristics of a capable University lecturer from the viewpoints of Health Services Management students in Iranian Medical Universities]. *Strides Dev Med Educ*. 2014; 11(3): 330-41. Persian
 21. Crosby RH, Joy. AMEE Guide No 20: The good teacher is more than a lecturer-the twelve roles of the teacher. *Med Teach*. 2000;22(4):334-47.
 22. Vali L, Shokoohi M, Beigzadeh A. [Characteristics of a Capable University Teacher the Viewpoints of Faculty Members of Health Services Management Department in Iranian Medical Universities]. *Iranian Journal of Medical Education*. 2014; 14(2):90-100. Persian

A Survey on the Characteristics of an Effective Clinical Teacher from the Viewpoints of Nursing students at Kerman University of Medical Sciences, Iran

Beigzadeh A. PhD cand¹

Rahimi M. PhD cand²

Lashkari M. MS.³

Haghdooost AA. PhD⁴

*Seyed Askari SM. BS⁵

Abstract

Background & aims: Nursing students gain personal, professional and clinical skills from their clinical teachers in clinical settings. It should be noted that any deficiencies in clinical education decreases the efficiency and performance of graduating students. Thus, the role of clinical teachers and their quality of teaching are pivotal in clinical education. The purpose of this study was to determine the perspective of nursing students about the characteristics of an effective clinical teacher.

Material & Methods: This was a descriptive cross-sectional study during the first and second academic year of 2013. Based on convenience sampling 115 nursing students who were on their clinical wards in affiliated hospitals of Kerman University of Medical Sciences, Iran entered the study. A valid and reliable questionnaire, its face and content validity were approved by obtaining the opinions of medical education and nursing experts, was used to gather data. The questionnaire contained pre-specified items in 2 sections relating to demographic characteristics of respondents and characteristics of an efficient clinical teacher. All tests were conducted with SPSS version 16. For data analysis, descriptive tests (mean and standard deviation) and analytical test (cluster analysis) were conducted.

Results: The highest mean scores for characteristics of an efficient clinical teacher were given to features as appropriate appearance (8.88) respectful to colleagues (8.42), respectful to patients (8.40), respectful to students (8.34), being good tempered (8.27), and professionalism (8.26). Totally, 2 broad characteristics were identified. Based on cluster analysis these characteristics can be classified into personal traits and clinical teaching skills.

Conclusion: Personal traits and clinical teaching skills play a pivotal role in educating nursing students. Consequently, paying attention to these characteristics in clinical settings can enhance students' performance and improve the higher education system.

Key Words: Nursing faculty, Clinical Education, Nursing Students, Nursing Education

Received: 9 May 2015

Accepted: 17 Aug 2015

¹ PhD candidate in Medical Education, Health Services Management Research Center, Institute for Futures Studies in Health, Kerman University of Medical Sciences, Kerman, Iran.

² PhD candidate in Medical Education, Department of Medical Education, Isfahan University of Medical Sciences, Isfahan, Iran.

³ Master of Health Services Management, Health Services Management Research Center, Institute for Futures Studies in Health, Kerman University of Medical Sciences, Kerman, Iran.

⁴ Professor of Epidemiology, Research Center for Modeling in Health, Institute for Futures Studies in Health, Kerman University of Medical Sciences, Kerman, Iran.

⁵ Bachelor of Health Services Management, Shafa Clinical Research Committee, Kerman University of Medical Sciences, Kerman, Iran (*Corresponding author).
Tel: +983431217315

Email: mmaskari142@yahoo.com